

Handlingsplan for folkehelse i Iveland kommune år 2019

Arbeidsgruppen for folkehelsearbeidet har på bakgrunn av oversiktsdokumentet (legges ved) plukket ut 5 satsingsområder som det skal fokuseres på i 2019. Disse satsingsområdene er sentrale utfordringer i kommunen, men samtidig er det mulig å påvirke utfordringene til det bedre gjennom de foreslåtte tiltakene i handlingsplanen. Satsingsområdene er i tråd med folkehelsestrategien for Agder og ivaretar særlig barn og unges helse og levekår.

- **Bedre psykisk helse i befolkningen**
- **Utjevne sosiale forskjeller**
- **God integrering av flyktninger**
- **Hensiktsmessig og riktig nivå på helse og omsorgstjenester**
- **Redusere risiko for livsstilsrelaterte sykdommer**

Vedtatt av kommunestyret 13. desember 2018

Iveland kommune

Utfordring 1: Psykisk helse

- Iveland kommune har høyere andel brukere av primærhelsetjenesten på grunn av psykiske symptomer- og lidelser sammenlignet med resten av landet (1).
- I 2016 var det færre ungdommer som var fornøyd med lokalmiljøet sammenlignet med tall fra 2013 (2).
- Færre ungdom svarer at de er fornøyd med egen helse i 2016 sammenlignet med i 2013 (2).

Psykiske lidelser rammer en stor andel av befolkningen i løpet av livet. Det gir redusert livskvalitet og redusert funksjonsevne, og det medfører sykefravær, trygdeytelser og store samfunnskostnader. Årlige samfunnskostnader til psykiske lidelser er 60-70 milliarder, hvorav blant annet 40 % av sykefraværet og av kostnadene til uføretrygd skyldes psykisk lidelser (3). Man vet at psykiske lidelser blant barn unge øker risikoen for frafall i skole, økonomiske vansker, vansker med å få arbeid, dårligere fysisk og psykisk helse senere i livet, i tillegg til økt risiko for rusmisbruk (4). Med tanke på hvor mange som rammes av psykiske lidelser i løpet av livet, og hvor store konsekvenser dette kan medføre, vil det være hensiktsmessig å satse på forebyggende tiltak både for foreldre, i skole, i barnehage, blant eldre og med spesifikke tiltak direkte mot ulike grupper (5).

Mål:

1. God psykisk helse.
2. Tidlig forebygging av psykiske lidelser.

Tiltak	Periode for gjennomføring	Økonomi	Ansvarlig
Videreføre tidlig innsats og systematisk tverrfaglig arbeid innenfor psykisk helse og samarbeid gjennom SLT-modellen. Prosjekter som er i gang: «Famileressurs», «Trygg oppvekst-modellen».	2019	Ordinært budsjett og/eller prosjektmidler	Oppvekst, Helse og velferd Hovedansvar: Bente Voreland /Lars Ivar Gjorv

Felles arrangement for Ivelands innbyggere og ansatte. Faglig påfyll. Vurdere videreføring av tidligere ordning (faglig påfyll til de som jobber med barn) mot nytt opplegg.	1 gang i året.	Prosjektmidler og ordinært budsjett.	Helse/Velferd og oppvekst
Opprettholde foreldrenettverk gjennom kjærlighet og grenser i 7. klasse.	2019	Ordinært budsjett	Helse/velferd og skole Hovedansvar: Kåre G. Dale
Øke barn og unges medvirkning i planarbeid.	2019	Ordinært budsjett	Finn Terje Uberg
Ungdomsklubb. Det skal vurderes om det er mulig å få til flere steder i kommunen. Forsøksordning med ungdomsklubb ved Vatnestrøm høsten 2018, evalueres januar 2019.	2019	Ordinært budsjett	SLT/Moonlight Bente Voreland
Prosjekt «Sosiale medier og sosiale nettverk» ¹	2019 ->	Eget prosjekt	Blå Kors Kristianasnd

¹ <http://regionplanagder.no/planer-og-strategier/programfylke-folkehelsearbeid-i-kommunene/sosiale-nettverk-og-sosiale-medier-lokalt-rusforebyggende-arbeid/>

Iveland kommune

Utfordring 2: Sosiale forskjeller

- Andelen barn (0-17 år) i Iveland som bor i husholdninger med lav inntekt er høyere enn i både fylket og landet. Folkehelsebarometeret for 2018 viser at 20% av barn mellom 0-17år bor i lavinnteksthusholdninger. I 2016 var det 14,6% (13).
- Iveland kommune ligger over landsgjennomsnittet når det kommer til andel barn i husholdninger som har mottatt sosialhjelp (19).
- Iveland kommune er den kommunen i Aust- Agder med lavest andel elever i videregående skole med fullført og bestått løp innen 5 år etter påbegynt skolegang (17).
- Innbyggere i Iveland Kommune har lavere utdanningsnivå sammenlignet med landet og Aust-Agder (13).
- Uføretrygdede innbyggere i prosent av befolkningen mellom 18 og 67 år ligger på 19,9%. Det er kun to kommuner i Norge som har høyere andel uføretrygdede (6). Iveland ligger også over landsgjennomsnittet når det gjelder andel barn i husholdninger der minst én person mottar uføretrygd (19).
- Det er færre andel ungdom i organisert fritidsaktivitet når vi sammenligner Iveland både med Aust-Agder og landet som helhet (2).
- Færre ungdom har en ekstrajobb ved siden av skolegang når vi sammenligner ungdommens svar i 2013 og 2016 (2).

Sosiale ulikheter i helse angår hele befolkningen, og fellestrekket er jo høyere utdanning og inntekt, jo bedre helse. Et av målene i folkehelsearbeidet er å redusere og utjevne sosiale helseforskjeller mellom ulike grupper uten at noen grupper får dårligere helse (7). Folkehelsestrategien i Agder har 6 satsingsområder, hvorav en av disse er å redusere sosiale helseforskjeller blant barn og unge. Gjennomgående for Agder er det en utfordring at barn og unge vokser opp i familier med vedvarende lavinntekt. «Å ikke ha råd til å delta i aktiviteter som koster penger påvirker barn og unge og fremmer bekymringer og stress» (7). Det å vokse opp i familier som mottar sosialhjelp har betydning for nåtiden så vel som fremtiden. Forskning viser at barn som vokser opp i familier som mottok sosialhjelp i oppveksten, har fire ganger høyere sannsynlighet for å motta sosialhjelp som voksne, sammenlignet med de som ikke har vokst opp i familier som har mottatt sosialhjelp (18).

Et godt virkemiddel for å redusere sosiale forskjeller er «tiltak rettet mot alle barn og unge på arenaer hvor de oppholder seg, i tillegg til målrettede tiltak mot utsatte grupper. Tiltak rettet mot alle er ikke stigmatiserende, og har ofte mest effekt for dem som trenger det mest. I tillegg vil lik tilgang til aktiviteter for alle barn og unge fremme sosial inkludering. Barnehager og skoler som legger til rette for sosial inkludering er av betydning for utjevning av helseforskjeller» (7). I handlingsplanen for folkehelsestrategien i Agder er det valgt tiltak for å redusere helseforskjeller blant barn og unge. Disse tiltakene inkluderer gratis utlån av utstyr, tett samarbeid mellom tjenester som arbeider med barn og unge, lavterskel økonomisk rådgivning, læring av økonomi fra barnehagealder, sunt kosthold i barnehagen og gjennom oppveksten, og å sette barn som lever i lavinntektsfamilier på dagsorden i relevante fagsamlinger (14).

Iveland kommune

Mål:

1. Øke andel som fullfører utdanning.
2. Øke andel som er i arbeid.
3. Øke andel barn og unge som deltar i en form for fritidsaktivitet.

Tiltak	Periode for gjennomføring	Økonomi	Ansvarlig
6 praksisplasser og flest mulig lærlinger i kommunen. Begge er politisk vedtatt.	2019	Ordinært budsjett	Rådmann
Årlige besøk i ungdomsskolen av (lokale) foreldre som har utdanning og jobb. Snakke varmt om utdanning og økt kompetanse.	En gang per år	Ordinært budsjett	Iveland skole Hovedansvar: Ole K.R.Hægeland
Økt bruk av kommunens barnekontakt for å kunne fange opp barnefamilier med økonomiske utfordringer.	Kontinuerlig	Ordinært budsjett	Barnekontakt: Kristine E. Illøkken Alle som er i kontakt med barnefamilier.
Gratis ferietilbud til barn, ungdom og familier i samarbeid med Kilandsenteret.	I skolens ferier og noen helger i løpet av året	Ordinært budsjett	SLT Bente Voreland
Øke bruk av utstyrs bua (gratis utlån av turutstyr til helårsbruk).	Kontinuerlig	Ordinært budsjett	Helse/Velferd, Skole, Barnehage, Drift og Utvikling
Ivareta engasjement blant lokale initiativtakere. Bidra med støtte til å søke evt. Prosjektmidler.	Kontinuerlig	Evt. Prosjektmidler	Frisklivsentralen Kristine Amundlien

Iveland kommune

Fokus på sunn mat som serveres i barnehage og SFO.	Kontinuerlig	Ordinært budsjett/prosjekt midler	Barnehage og skole Beate Frigstad/Ole K. Hægeland
--	--------------	---	--

Iveland kommune

Utfordring 3: Integrering av flyktninger

- Kommunen har det siste årene tatt imot flere flyktninger. En utfordring for Iveland er å kunne gi innvandrere og flyktninger en god integrering.
- Det eksisterer ikke tall på hvor godt integrert flyktninger i Iveland Kommune er, ettersom integrering er et vidt begrep som omfatter mye. Samtidig erfarer de som jobber tett på flyktninger at det eksisterer utfordringer knyttet til inkludering i samfunnet. Tall fra SSB fra 2017 viser at i alderen 20-66 år er 57% av flyktninger i Iveland sysselsatt, sammenlignet med befolkningen ekskludert innvandrere som viser at 70,9 % er sysselsatt (16).

Innvandringen bidrar til økt folketall og større mangfold i Iveland kommune.

«Innvandrere som skal bo og leve i Norge, skal komme i jobb, bli skattebetalere, lære norsk og bli deltakende samfunnsborgere. De som skal inn i det norske samfunnet, må gis incentiver og muligheter til å delta i arbeidslivet og samfunnet for øvrig. Skal nye innbyggere lykkes, krever det innsats fra alle parter: myndighetene, lokalsamfunn, frivilligheten, idrett, kulturliv, arbeidsliv og næringsliv, og ikke minst av den enkelte innvandrer selv. Det å stå utenfor arbeidslivet gir for mange en vanskelig familieøkonomi. Dette gjør at barn med innvandrerbakgrunn i dag utgjør over halvparten av alle barn i økonomisk utsatte familier. Det er bekymringsfullt dersom en større andel av befolkningen blir avhengig av offentlige overføringer, og at det er en forskjell langs etniske skillelinjer. Dette er negativt for den enkelte og deres familie, både økonomisk og sosialt, og gir samtidig lavere skatteinntekter og økt press på velferdsordningene» (15).

Mål:

1. Større andel av flyktninger er inkludert i lokalmiljøet

Tiltak	Periode for gjennomføring	Økonomi	Ansvarlig
Fadderordning: rekruttere flyktninger inn i frivillig arbeid	2019	Baseres på frivillighet	IIL, SLT

			Arnulf Bærheim/Bente Voreland
Foreldreveiledning tilrettelagt for flerkulturelle	2019	Prosjektmidler	Helse/Velferd Hovedansvar: Gunnhild Åsland, Bente Vorland
Felles dugnad med familier i barnehagen	2019	Ordinært budsjett	Barnehagen Beate Frigstad
Kommunen vil støtte økonomisk frivillig arbeid for språktrening og bedre intergrering i lokalsamfunnet.	2019	Ordinært budsjett	

Iveland kommune

Utfordring 4: Markant økning av antall eldre

- Tredobling av eldre over 80 år fram mot 2040
- Flere eldre bor hjemme lenger

En endring i befolkningssammensetningen med flere eldre, og færre i yrkesaktiv alder, innebærer blant annet at flere må bo lengre i egen bolig. Det kreves også omstrukturering av tilbudet fra helse og omsorgssektoren, med enda mer fokus på tidlig innsats, velferdsteknologi og forebygging. Videre vil det ha betydning for kommunens inntjeningsmuligheter på skatt, samt kostnader som følger med flere eldre (8).

Mål:

1. Hensiktsmessig og riktig nivå på helse og omsorgstjenester

Tiltak	Periode for gjennomføring	Økonomi	Ansvarlig
Prosjekt: «Gode pasientforløp»	2019	Ordinært budsjett	Pleie og omsorg, og Helse Hovedansvar: Monica Verdal
Økt bruk av velferdsteknologiske løsninger	2019	Prosjektmidler	Pleie og omsorg, og Helse Hovedansvar: Monica Verdal

Iveland kommune

Utfordring 5: Økning i livsstilsrelaterte sykdommer

- Andel overvektige innbyggere (17 år) i Iveland er høyere sammenlignet med både landet som helhet og fylket² (9).
- Befolkningen ligger over både fylket og landet som helhet når det gjelder andel brukere av legemidler til behandling av diabetes type-2 (9).
- Flere (andel) enn landet som helhet bruker kolesterolsenkende medikamenter i Iveland (9).
- Iveland kommune ligger noe over fylket og landet som helhet for andel med hjerte- og karsykdom som benytter primærhelsetjenesten, også for de som bruker legemidler som behandling for disse diagnosene (9).

Overvektige barn og unge har økt risiko for å utvikle overvekt og fedme i voksen alder. Fedme i voksen alder er forbundet med en rekke følgesykdommer, deriblant hjerte- og karproblematikk (10). Personer med kraftig overvekt har økt risiko for en rekke sykdommer, deriblant diabetes type-2, søvnapne, hjerte- og karsykdommer, høyt blodtrykk, slitasjegikt i utsatte ledd som knær og hofter, samt enkelte kreftsykdommer. Hovedårsakene til økningen i antall overvektige antas å ha sammenheng med at vi har redusert aktivitetsnivå sammenlignet med tidligere, i tillegg til at tilgang og inntak av energitette matvarer har økt (11).

Mål:

1. Flere innbyggere i regelmessig fysisk aktivitet.
2. Innbyggere i Iveland tar sunne og kloke matvalg
3. Alle barn i skole og barnehage spiser minst et sunt måltid/frukt/grønt per dag

Tiltak	Periode for gjennomføring	Økonomi	Ansvarlig
ILL gjennomfører informasjonsrunde angående aktivitetstilbud i utvalgte klasser på skolen.	1 gang pr år	Ordinært budsjetter	ILL og skole Hovedansvar: Ole og Arnulf
Helsesøster og fysioterapeut planlegger å ha en undervisningstime i 3. klassene, med temaet «Kropp og helse»»		Ordinært budsjett	Helse/Velferd

² Gjelder ikke for kvinner

			Kristine Amundlien
«Ut på tur» i Iveland videreføres	Vår, sommer og høst.	Prosjektmidler/ Bundne folkehelsemidler	Kultur, helse og IIL Hovedansvar: Finn Terje
Frisklivssentralen vurderer om en vil satse på rekruttering og eventuelt etablering av flere turgrupper		Ordinært budsjett	Frisklivssentralen Kristine Amundlien
Øke bruken av nytt gratis utendørs treningsanlegg og nytt og rimelig treningsentertiltbud			Frisklivssentralen/IIL Kristine Amundlien/Arnulf Bærheim
Fokus på sunn mat som serveres i barnehage og SFO.	Jevnlig	Ordinært budsjett	Barnehage og skole Beate Frigstad/Ole K. Hægeland
Øke bruken av kostholdsveiledning i regi av frisklivssentralen (i form av opplysningsarbeid og markedsføring).			Frisklivssentralen Kristine Amundlien

Kildehenvisning

1. Folkehelseinstituttet. Kommunehelse statistikkbank [Internett]. Oslo: Folkehelseinstituttet [hentet 05.07.2017]. Tilgjengelig fra <http://khs.fhi.no/webview/>
2. Ungdata. Iveland Kommune. Utvalgte resultater fra siste undersøkelse. Hentet 31.10.18 fra: <http://www.ungdata.no/Fylker-og-kommuner/Aust-Agder/Iveland>
3. Røsjø, B. Angst og depresjon koster mest [Internett]. Oslo: Norges forskningsråd [hentet 28.07.2016]. Tilgjengelig fra <http://forskning.no/psykiske-lidelser-eu-okonomi/2014/04/angst-og-depresjon-koster-mest>
4. Folkehelseinstituttet. Helsetilstanden i Norge (Folkehelse rapporten) [Internett]. Oslo: Folkehelseinstituttet [hentet 28.07.2016]. Tilgjengelig fra <https://www.fhi.no/nettpub/hin/>
5. Major, E et.al. Bedre føre var.. Psykisk helse: helsefremmende og forebyggende tiltak. Oslo: Folkehelseinstituttet; 2011. Rapport 2011:1
6. Tabell: Mottakere av uføretrygd og som andel av befolkningen. Kommune. Pr. 30.06.2016-2018. Hentet 31.10.18 fra: <https://www.nav.no/no/NAV+og+samfunn/Statistikk/AAP+nedsatt+arbeidsevne+og+uforetrygd+-+statistikk/Uforetrygd>
7. Folkehelsestrategi for Agder 2018-2025. Aust- Agder og Vest-Agder fylkeskommuner, s. 7, 9, 13. Hentet 31.10.18 fra: <https://www.austagderfk.no/contentassets/0d75cbd5ecfd4bddb212e0163f556b69/folkehelsestrategi-2018-2025.pdf>.
8. Folkehelseinstituttet. [Internett]. *Andel personer over 65 år i befolkningen øker* [Nedlasta dato: 27.06.2018] Tilgjengelig fra <https://www.fhi.no/hn/eldre/andelen-personer-over-65-ar-i-befol/>
9. Folkehelseinstituttet. Kommunehelse statistikkbank [Internett]. Oslo: Folkehelseinstituttet [hentet 05.07.2017]. Tilgjengelig fra <http://khs.fhi.no/webview/>
10. Folkehelseinstituttet. Overvekt og fedme hos barn og unge - faktaark med helsestatistikk [Internett]. Oslo: Folkehelseinstituttet [hentet 28.07.2016]. Tilgjengelig fra <https://www.fhi.no/fp/overvekt/overvekt-og-fedme-hos-barn-og-unge-/>
11. Folkehelseinstituttet. Overvekt og fedme hos voksne - faktaark med helsestatistikk [Internett]. Oslo: Folkehelseinstituttet [hentet 28.07.2016]. Tilgjengelig fra <https://www.fhi.no/fp/overvekt/overvekt-og-fedme-hos-voksne---fakt/>
12. Folkehelsebarometeret 2018. Hentet 01.11.18 fra: <https://khp.fhi.no/PDFVindu.aspx?Nr=0935&sp=1&PDFAAar=2018>
13. Befolkningens utdanningsnivå. 09429: Utdanningsnivå, etter kommune og kjønn (K) 1970 – 2017. Hentet 01.11.18 fra <https://www.ssb.no/statbank/table/09429/>.
14. Handlingsprogram 2018-2021. Hentet 01.11.18 fra: <https://www.austagderfk.no/contentassets/0d75cbd5ecfd4bddb212e0163f556b69/handlingsprogram-2018-2021.pdf>

Iveland kommune

15. Meld. St. 30 (2015–2016). Fra mottak til arbeidsliv – en effektiv integreringspolitikk. *Justis og beredskapsdepartementet*.
16. 11607: Sysselsatte innvandrere, etter alder, kjønn, bosted og todelt landgruppe. 4. kvartal (K) 2008 – 2017. Hentet 01.11.18 fra: <https://www.ssb.no/statbank/table/11607/>.
17. Aust Agder Fylkeskommune (2018). Kommunesamarbeid- tall fra videregående opplæring.
18. Lorentzen, Thomas og Nielsen, Roy A. (2008). Går fattigdom i arv? Langtidseffekter av å vokse opp i familier som mottar sosialhjelp. Fafo-rapport 2008:4.
19. Bufdir (2016). Barnefattigdom kommunestatistikk. Hentet 7.11 fra https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnefattigdom/?region=K0935.